

Romanizmi na področju oljarstva v govorih Slovenske Istre

Gradivo, ki ga obravnavam in etimološko utemeljujem v tej raziskavi, je kratek povzetek moje doktorske disertacije z naslovom Poljedelska in vinogradniška terminologija v govorih Slovenske Istre, za katero sta dala pobudo mentor prof. Tine Logar in prof. Franco Crevatin. Že l. 1984 sta namreč določila glavne smernice načrta o raziskovanju obrobni slovenskih govorov na meji z Italijo, in sicer najprej govorov Tržaške pokrajine (SDLA-Ts, 1987), nato govorov Slovenske Istre, z vidika poljedelskega in vinogradniškega izrazja.

Delo je dvodelno. Prvi del je pravzaprav dialektološki leksikalni atlas, ki prinaša narečno gradivo, zbrano v letih 1988-90 s terenskim raziskovanjem v Slovenski Istri. V ta namen sem si izdelala vprašalnico, ki ima 978 vprašanj, opirajoč se na vprašalnico Italijanskega lingvističnega atlasa (ALI), Historično-lingvistično-etnografskega atlasa Furlanije-Juljske krajine (ASLEF) in Slovenskega lingvističnega atlasa (SLA). Glede na različne kmetijske panoge sem tematiko disertacije razdelila na 7 poglavij:

- I. Kmečko orodje, pridelki, delo na polju in v hlevu;
- II. Na vrtu in v sadovnjaku;
- III. Vinogradništvo;
- IV. Nekatere rastline in drevesa ter opravila z njimi;
- V. Reja živali;
- VI. Čebelarstvo;
- VII. Oljarstvo.

Po dogovoru z mentorjem sem anketo izvedla postopoma v 10 raziskovalnih točkah oz. vaseh, enakomerno pokrivajočih ozemlje vse Slovenske Istre, in sicer: 1. Malija, 2. Padna, 3. Krkavče, 4. Gažon, 5. Šmarje, 6. Koštabona, 7. Pomjan, 8. Boršt, 9. Marezige, 10. Trebeše. Izbira informatorjev je bila pri tem delu ena najzahtevnejših in najtežjih nalog, ker je vprašalnica zelo specifična in obsežna. Gradivo sem najprej posnela na magnetofonski trak in ga šele kasneje ob poslušanju magnetofona zapisovala s slovensko fonetično transkripcijo. Težko je reči, koliko je vseh odgovorov na 978 vprašanj, ker v 10 anketiranih vaseh nisem vedno dobila odgovorov na vsa vprašanja, včasih pa so mi informatorji za isto vprašanje povedali več sinonimov. Mislim, da se število odgovorov vsekakor približuje teoretičnemu (9780).

Terenski in zapisovalni fazi je sledila jezikoslovna obravnava zbranega gradiva; izvedla sem jo z dragocenimi nasveti somentorice prof. Alenke Šivic-Dular, ki je sodelovala pri ugotavljanju besedne in pomenske razlikovalnosti glede na jezikovni položaj Slovenske Istre.

Že ob prvi analizi zbranega gradiva sem dognala vidno interferenco teh govorov s sosednjimi romanskimi. Ta pojav je deloma posledica zapletene zgodovinske preteklosti teh krajev, deloma pa posledica neprestanih stikov z romanskim svetom, ki so neizbežni na stičišču dveh kultur. Zato sem sklenila, da iz zbranega gradiva izluščim vse romanske izposojenke in skušam ugotoviti, iz katerega od sosednjih romanskih narečij oz. knjižnega italijanskega jezika so bile prevzete. To delo ni bilo enostavno, ker so nekateri izrazi z etimološkega vidika še danes sporni ali dvomljivi, tokovi istrske

romanizacije pa različni, saj segajo od dobe oglejskega patriarhata in Beneške republike do najnovejšega časa, ko v Slovensko Istro vdirajo zlasti tržaški dialektizmi in italijanske knjižne besede.

Analizirane romanizme (554) sem razdelila na latinsko, furlansko, beneško, istrskoitalijansko, tržaškoitalijansko in italijansko plast. Največ jih je iz vinogradniške terminologije, medtem ko je slovenska terminologija trdno zasidrana v poimenovanjih za tradicionalna poljedelska orodja in dela. Podrobna razčlemba romanizmov razgrinja pozitivne podatke, ki nam omogočajo jasnejše začrtati jezikovno podobo tega ozemlja. Za utemeljitev te trditve naj zadostuje nekaj najzanimivejših primerov romanizmov, zbranih iz moje doktorske disertacije na področju oljarstva, ki je v Slovenski Istri pomembno zastopana gospodarska panoga.

958. Stiskalnica za olje; frantoio; Q. ALI 5004:

a) — 1. 'torkola; 2. 'tuorkla; 9. 'tuorkola

Istr.slov. izraz, ki je soroden s slov.dial. **tōrkla** / **torklo** / **tōrkula** 'stiskalnica' (Mende 118; Plet. II 679) oz. sbh. **tōrkul** / **torkula** 'id.' (Skok III 484), je prevzet iz istopomenskega istr.it. (V. Lošinj) **torcolo** (Rosamani 1165) / (Koper, Izola, Bale, tudi trž.it., bizj. in ben.dalm.) **tōrcio** (Cernecka 114; Domini 513; GDDT 745; Miotto 211; Rosamani 1164; Semi 297; Vascotto 321), ki je beseda širšega ben. areala: prim. istopomensko mugl. **tōrklo** (DDM 171), furl. **torcul** / **torcli** / **tūrcli** (NP 1225), ben.dalm. **tōrcolo** (Miotto ibid.), ben. (tudi beneč.) **tōrcolo** (Boerio 757 d.; Durante 625; Prati EV 191), belun. **tōrcol** (Prati ibid.; Tomasi 200) oz. stit. **tōrcolo** (DEI V 3827) / knj.it. **tōrchio** (DELI 5, 1349). Zadnji vir je lat. **tōrcūlum** 'id.' (REW 8792). Velja spomniti tudi, da je **Tōrcola** toponim v okraju Gažon (Rosamani 1165).

b) — 3. 'mažna; 4. 'mažina; 5. 'mažna; 6. 'mažna

Izposojeno iz trž.it. in istr.it. (Motovun, M. Lošinj, Reka) **màcina** 'mlinski kamen' (GDDT 365; Rosamani 603; Samani 102) / (Koper, Izola, Labin) **màcena** (Rosamani 603; Vascotto 169), katerima ustreza tudi istopomensko bizj. **màcena** (Domini 273), furl. **màcine** (NP 578), ben.dalm. **màcina** (Miotto 119), ben. (tudi beneč.) **màsena** (Boerio 402; Durante 288) oz. knj.it. **màcina**, ki je ljudska vzporedna oblika k it. **màccina**. Zadnji vir je vulg.lat. ***màcina(m)** (DELI 3, 696).

c)* — 6. 'mažni 'kamən

Istr.slov. adj. je zgrajen na podlagi rom. osnove (za eti. gl. vpr. 958b) z dodatkom slov. pripone.

č) — 7. frən'tojo

Istr.slov. izraz, ki ga lahko primerjamo tudi s furl. **sfrantòi** 'stiskalnica' (Barbina 196), je prevzet iz istopomenskega knj.it. **frantóio**, ki izhaja iz knj.it. **franto**, ptc. pas. k **frangere** 'lomiti', to pa iz lat. **frangere** 'id.' (DEI III 1707; DELI 2, 456; REW 3482).

d) — 8. št'ruk

Izposojeno iz istr.it. (Izola, Piran) **strūco** 'stiskalnica za grozdje' (Rosamani 1111; Vascotto 306), kateremu ustreza tudi trž.it. **struco** 'izvleček' (GDDT 699), furl. **struc** 'sok' (NP 1138), ben. (tudi beneč.) in belun. **struco** 'id.' (Boerio 718; Durante 591; Prati EV 181; Tomasi 193). Navedeni izrazi so deverbale oblike k **strucar** 'iztisniti', ki je beseda sev.it (tudi lomb.) areala, za katero predlagajo različne etimologije: 1) iz lat. ***trūdicāre** 'potiskati'; 2) iz lat. **extōrquere** 'izviti, iztrgati'; 3) celo

* Znak * označuje romanizme z dodatkom slovenskih pripon, številka, ki je navedena pred romanizmom, pa zaporedje raziskovalnih točk.

iz onomat. * **trucch** (Prati *ibid.*). Upoštevajoč prov. **trucar** 'biti, zadeti', je možna tudi povezava z got. **thruk-s** (n. **Druck**) 'udarec' (DEI V 3661).

959. Krožnik pri stiskalnici; pila(piatto) del frantoio; Q. ALI 5005:

a) — 2. 'pijst od 'mažine; 3. 'pijst od 'māžnā; 4. 'pijst od 'mažine; 8. 'pijat; 9. 'pijat ot 'tuorkolā

Istr.slov. izrazu ustreza bizj. **plat** 'krožnik' (Domini 338; Rosamani 779), mugl. * **piát / plat** (DDM 123), furl. **plat** (NP 777), trž.it. in istr.it. (Bale, Reka) **piato** (GDDT 459; Cernecca 83; Rosamani 779 d.; Samani 131), belun. **piāt** (Tomasi 143), ben. (tudi beneč.) **piato** (Boerio 504; Durante 376) oz. knj.it. **piatto**. Zadnje izhodišče je vulg.lat. * **plāttu(m)**, to pa iz gr. **platys** 'širok' (DELI 4, 921; REW 6586).

b) — 5. bə'cil

Prevzeto iz istr.it. (Koper) in mugl. **basil** 'leseni krožnik pri stiskalnici' (DDM 11; Rosamani 73), kateremu ustreza furl. **bacin / bassin** '(umivalna itd.) skleda' (DESF I 134; NP 30), vič., padov., beneč., valsug., rover. **bazzin** 'id.' (Prati EV 13) / beneč. **bacil / bacin** (Boerio 54) oz. knj.it. **bacile** 'velik globok krožnik', verjetno iz knj.it. **bacino** s spremembo sufiksa zaradi prov. posredovanja (DELI 1, 101), to pa iz vulg.lat. * **baccinu(m)** 'lesena vaza' mogoče gal. porekla (DELI *ibid.*; REW 866).

963. Oljčni cvet (brst); mignole (bocce degli olivi in grappoletti); Q. ALI 5009:

1. 'zərma

Prevzeto iz istr.it. (Piran) **zërma** 'oljčni cvet' (Rosamani 1252) / (Piran) **cerma** / (Koper) **cermo** (Rosamani 1006), kateremu ustreza furl. 'zermòl / zermuèl / zarmol / germoi 'kal, brst' (NP 1307), lomb. **zèrmo** 'id.' (DEI V 4112) oz. knj.it. **gèrme**. Zadnji vir je lat. **gèrmen** 'kal', iz katerega izhaja tudi den. **gèrmīnāre** 'kliti' (DEI III 1792; DELI 2, 487; REW 3744).

966. Razsol; salamoia; Q. ALI 5012:

a) — 1. šəl' mōra; 4. šəl' mōra; 9. šala' mōra

Istr.slov. izraz, ki je soroden s slov.dial. **salamorja** 'razsol' (Plet. II 450) in sbh. **salāmūra / salamûra / salamòra** 'id.' (Skok III 193), je sprejet iz trž.it. in istr.it. (Izola, Bale) **salamòra** 'razsol' (GDDT 545 in 998; Cernecca 94; Rosamani 915; Vascotto 246) / (Reka) **salamoia** (Rosamani *ibid.*), ki je beseda širšega ben. areala: prim. istopomensko bizj. **salamora** (Domini 392), furl. **salamòre / salamúerie** (NP 916), ben. (tudi beneč. in belun.), ben.dalm. **salamòra** (Boerio 592; Durante 446; Miotto 174; Tomasi 162) oz. knj.it. **salamòia**. Zadnje poreklo je srlat. **salamòria(m)**, * **salmùria(m)** 'id.', ki je sestavljeno iz **sāl** 'sol' in **mùria** 'razsol' nepojasnjenega izvora (DELI 5, 1120; REW 7545).

b) — 10. sala'mura

Izposojeno iz sbh. **salāmūra / salamûra / salamòra** 'razsol' (Skok III 193), ki je ben. porekla (za eti. gl. vpr. 966a).

968. **Del stiskalnice, v katerega stresajo oljke; olivaio (posto nel frantoio dove si ammontano le olive); Q. ALI 5014:**

6. 'mántəʃ

Prevzeto iz istr.it. (Piran, 15. st.) *màntece* 'meh' (Rosamani 586) / (Bale) *màntice* (Cernecca 63), ki je beseda ben. areala: prim. istopomensko ben. (tudi beneč.) *màntese* (Boerio 395; Durante 280), kateremu ustreza knj.it. *màntice* 'id.'. Zadnji vir je lat. *māntica(m)* 'bisaga' negotovega porekla. Po ljudski paretimologiji v zvezi z *mānu(m)* 'roka', in sicer iz n.pl. *mānticae* (DEI III 2355; DELI 3, 716 d.).

969. **Kletke; gabbie, torchio, bruscole, fiscoli; Q. ALI 5015:**

1. š'pørte; 2. š'puørte; 3. š'pørtà; 4. š'pørte; 5. š'pørtà; 6. š'pørte; 7. š'pørte; 8. š'pørta; 9. š'puørtà; 10. š'pørti

Izposojeno iz istr.it. (Koper) *sporta* 'lesen zaboj, v katerega stresajo oljke, preden jih iztisnejo' (Rosamani 1078) / (Rovinj) *spuørta* (Rosamani 1082), katerima ustreza mugl. *spuørta* 'id.' (DDM 160), v pomenu 'torba; košara' pa trž.it., ben. (tudi beneč. in belun.) *sporta* (Boerio 694; Durante 567; GDDT 671; Tomasi 188) oz. knj.it. *spòrta*. Zadnje izhodišče je lat. *spòrta(m)* 'košara', to pa s posredovanjem etr. iz gr. *spyrída*, akz. gr. *spyrís* ide. porekla (DEI V 3602; DELI 5, 1257; REW 8179).

971. **Velika skleda, brenta, korito; conca, bigoncia, pila; Q. ALI 5017:**

3. fər'nàrà

Čprav ta istr.slov. izraz ni izpričan drugje, je nedvomno rom. izvora: iz istr.it. *fornaro* 'pek' (Rosamani 395), to pa iz lat. **fornarius* oz. *furnārius* 'id.' (REW 3601). Verjetno je bila *fər'nàrà* skleda, ki jo je uporabljal pek.

972. **Posoda, v katero se stekajo oljni izvržki; inferno (dove si radunano gli spurghi liquidi dell'olio); Q. ALI 5018:**

1. fə'tur; 2. fa'tur; 4. fə'tur; 5. fo'tur; 6. fa'tur

Istr.slov. izraz je izoliran. Zadnji vir je nedvomno poznolat. *factōrium* 'oljčna stiskalnica' (REW 3134), iz katerega izhaja tudi tosk. *fattóio* 'id.' (DEI III 1605 d.; Index AIS 1349). Dejstvo, da ne zasledimo nobenega vzporednega izraza v istr.it. govorih, priča, da je to mlada romanska izposojenka.

973. **Oljne tropine; sansa (pasta spremuta delle olive); Q. ALI 5019:**

a) — 1. 'pašta zm'leta

Istr.slov. izrazu, ki je soroden s slov. *pāsta* 'testo' (Plet. II 12) in je izposojen iz trž.it. in istr.it. (Izola, Reka) *pasta* 'id.' (GDDT 439; Rosamani 745; Samani 125; Vascotto 201), kateremu ustreza tudi istopomensko bizj. *pasta* (Domini 326), furl. *pāste* (NP 713), beneč. *pasta* (Boerio 479 d.) oz. knj.it. *pāsta* (DELI 4, 890), je pomensko najbližje mugl. *pāsta* 'oljne tropine' (DDM 116). Zadnji vir je lat. *pāsta(m)*, iz gr. pl. *pástai* 'moka z omako', kar je izvedeno iz gr. *pássein* 'gnesti' negotovega porekla (DELI *ibid.*; REW 6272).

b) * — 2. 'nuoŷalce (pl.); 3. 'nuŷlica (pl.); 5. 'noŷolca (pl.); 6. 'nuŷlice (pl.); 7. 'noŷulce (pl.); 8. 'nuŷlica (pl.); 9. 'nuoŷŷlica (pl.); 10. 'nuŷlice (pl.)

Istr.slov. izraz, ki je soroden z gor. (Rihenberg) **nōglice** 'oljčne tropine (pravzaprav semensko zrnje)' (Plet. I 714), je z dodatkom slov. dem. pripone **-ca** prevzet iz mugl. in terg. **nōglo** 'iztisnjene olive' (DDM 106; Rosamani 684), kateremu ustreza furl. **nōlli** 'drobni otrobi' (NP 654) oz. tosk. **nōcchio** 'grča' (DEI IV 2591 d.; Farè 5984). Zadnji vir je lat. dem. * **nūcūla** 'majhen oreh' (REW 5984).

976. Oljna usedlina; morchia (feccia dell'olio); Q. ALI 5022:

a) — 1. morka'deļi (pl.)

Izposojeno iz istr.it. (Piran) **morcadel**, pl. **morcadeli** 'usedlina pri olju' (Rosamani 648) / (Vodnjan) pl. **murcadéisi** (Rosamani 663), ki je izvedeno iz istopomenskega istr.it. (Izola, Bale) in trž.it. **morca** 'id.' (Cernecka 67; GDDT 387 d.; Rosamani 648; Vascotto 177) / (M. Lošinj, Vodnjan, Rovinj) **murca** (Rosamani 663) (za eti. gl. vpr. 976c).

b) — 5. morkal'dáč

Istr.slov. izraz je tvorjen na podlagi romanizma **morka'deļ** (za eti. gl. vpr. 976a) z dodatkom pejor. sufiksa **-áč**, kateremu ustreza it. dial. sufiks **-az** / **-aso**.

c) — 2. 'muoŷkġla; 3. 'moŷklā; 4. 'moŷkġla; 5. moŷklā; 6. 'moŷkula; 7. 'moŷkola; 8. 'moŷkila / 'murkila; 9. 'muoŷkoġā; 10. 'moŷkila

Istr.slov. izraz, ki je soroden s slov. (Goriška Brda) **mōrča** 'mastna gošča od prešanih oliv' (Bezljaj II 195; Plet. I 602) / (Vreme) **mōrka** 'maselnik' (Bezljaj ibid.; Plet. ibid.), je izposojen iz mugl. **mōrkla** 'usedlina od prešanih oliv' (DDM 100) / **mōrča** (DDM ibid.), kateremu ustreza istopomensko lomb. **mōrkula**, breš. **mōrcola** / **morcla** (LEI II 976-983), bizj. **mōrcia** (Domini 287), furl. **mōrcie** (NP 615 d.), trž.it. in istr.it. (Izola, Bale) **morca** (Cernecka 67; GDDT 387 d.; Rosamani 648; Vascotto 177) / (Koper, Piran; tudi terg.) **morcia** (Rosamani 648; Semi 269), ver. **mōrca**, beneč. **morga** (Prati EV 107) oz. knj.it. **mōrchia** / **mōrca** (DELI 3, 777). Zadnje izhodišče je za **mōrca** lat. **amūrca** 'id.' (LEI II 976-983-Crevatin; Rocchi 433); za beneč. **morga** lat. **amūrga** (Prati ibid.); za knj.it. **mōrchia** pa lat. * **amūrčūla**, ki je dem. klas.lat. **amūrca** (LEI II 983-987; REW 435), kar je prikrojeno po gr. **amōrgē** 'olivne tropine', to pa od **amérgein** 'izprešati' negotovega porekla (DELI ibid.).

977. Skleda za pretakanje olja; nappo (brocca per travasare l'olio); Q. ALI 5023:

a) — 3. b'roka

Istr.slov. izraz je izposojen iz trž.it. in istr.it. (Koper, Izola, Reka) **brōca** 'vrč' (GDDT 94; Rosamani 118; Samani 38; Semi 239; Vascotto 59), ki ga lahko primerjamo tudi z istopomenskim bizj. **broca** (Domini 61), furl. **brōcie** / **brūcie** (NP 77), beneč. **broca** (Boerio 100), trev. **brōca** (Bernardi 117) oz. knj.it. **brōcca**, ki ni etimološko popolnoma pojasnjeno: verjetno iz vulg. lat. ***brōcca(m)** 'naprava s kljunom' (**brōccus**), pod vplivom gr. **brochis** 'črnilnik' (ali gr. **prōchus** 'posoda za vodo') (DEI I, 604; DELI I, 168).

b) — 4. 'šešola žā'ležna; 6. 'šešula; 8. 'šešula

Istr. **šešola**, ki se je nato razvilo v **šešla** / **šiešla**, je splošno v rabi v istr.it. (Rosamani 1010) in ben. govorih (vič., padov., kjož., beneč., ver., rover., trev.), kjer **sèssola** označuje lopatico za zajemanje vode iz barke oz. moke iz krušne skrinje (Bernardi 386; Boerio 649; Durante 508); prim. tudi trž.it.

sèsola 'lesena ali kovinasta zajemalka za žito' (GDDT 615), ben.dalm. sècola 'lopatica' (Miotto 188), vse iz it. sèssola pom. 'lesena lopata za zajemanje vode' oz. srlat. *sessa, sesula* 'id.', o katerem Pellegrini (Pellegrini 'Riv. St. Calabr.' N.S. 3 (1982) str. 345 d.) domneva, da izhaja iz arab. *satl* ali *setl* 'vaza z ročajem', ta pa iz lat. *situla*. Spet drugi trdijo, da je izvor besede negotov, mogoče onomatopoičen (DEI V 3466 d.).

c) — 6. 'šešula; 8. 'šešula

Istr. *šešula* izhaja iz istr.it. (Labin, M. Lošinj) *sèssula* 'lopatica', nekoč v rabi tudi v Tržiču (Monfalcone) v pomenu 'lopatica za vino' (Rosamani 1010) / (Rovinj) *sièssula* (Rosamani 1028); prim. tudi furl. *sèssule* / *sièssule* 'lesena lopatica z zelo kratkim ročajem za odstranjevanje vode (iz barke) ali vina (na dnu bednja)' (NP 1040). Za eti. gl. vpr. 977b.

č) — 9 'kòγoma

Istr.slov. izraz, ki je soroden s sbh. *kòguma* / *kògoma* 'lonec' (Skok II 120), je izposojen iz trž. it. in istr.it. (Koper, Piran, Izola, Bale, Reka) *cògoma* 'ročka' (GDDT 163; Cernecca 33; Rosamani 227 d.; Samani 50; Semi 246; Vascotto 82) / (Vodnjan, Rovinj) *cùguma* (Rosamani 276), ki je beseda širšega ben. areala: prim. istopomensko furl. *cògoma* / *còdoma* / *cògume* (DESF II 432; NP 168), bizj. *cògoma* / *cùguma* (Domini 107), ben.dalm. *cògoma* (Miotto 55), ben. (tudi beneč., belun. in trev.) *cògoma* (Bernardi 162; Boerio 177 d.; Durante 105; Prati EV 46; Tomasi 97 d.). Zadnji vir je lat. *cùcuma(m)* 'lonec' neznanega porekla, kar je dalo tudi knj.it. *cùcuma*, ki pa je izpričano v Toskani kasneje kot v sev.it. dialektih (DELI 1, 304).

d)* — 7. 'kòγmca

Istr. slov. izraz je romanizem z dodatkom slov. dem. sufiksa *-ca* (za eti. gl. vpr. 977č).

Rada Cossutta

Visoka šola modernih jezikov za tolmače in prevajalce v Trstu

Literatura

ALI = Atlante Linguistico Italiano, neizdano gradivo, ki ga hranita Turinska univerza in S.F.F. v Vidmu, razen tistega, ki ga izdaja ASLEF [= ALI].

ASLEF = Atlante Storico-Linguistico-Etnografico del Friuli-Venezia Giulia, ed. G. B. Pellegrini, Padova 1972-.

Barbina = M. T. Barbina, Vocabolario della lingua friulana, SFF, Udine 1991.

Bernardi = U. Bernardi, Abecedario dei villani, Treviso 1981.

Bezlaj = F. Bezlaj, Etimološki slovar slovenskega jezika, I (A-J), Ljubljana 1976; II (O-K), Ljubljana 1982; III (P-S), Ljubljana 1995.

Boerio = G. Boerio, Dizionario del dialetto veneziano, II ediz., Venezia 1856.

- Cernecca = D. Cernecca, Dizionario del dialetto di Valle d'Istria (=Bale), Trieste 1986.
- DDM = D. Zudini — P. P. Dorsi, Dizionario del dialetto muglisano, Udine 1981.
- DEI = C. Battisti — G. Alessio, Dizionario etimologico italiano, Firenze 1950-57.
- DELI = M. Cortelazzo — P. Zolli, Dizionario etimologico della lingua italiana, 1-5 (A-Z), Bologna 1979-1988.
- DESF = G. B. Pellegrini — M. Cortelazzo — A. Zamboni, Dizionario etimologico storico friulano, I (A-Ca), II (Ce-Ezzità), Udine 1984-.
- Domini = S. Domini — A. Fulizio — A. Miniussi — G. Vittori, Vocabolario fraseologico del dialetto 'bisiac', Bologna 1985.
- Durante = D. Durante — GF. Turato, Dizionario etimologico veneto-italiano, Padova 1975.
- Farè = Farè P. A., Postille italiane al REW di W. Meyer-Lübke comprendenti le 'postille italiane e ladine' di C. Salvioni, Milano 1972.
- GDDT = M. Doria — C. Noliani, Grande dizionario del dialetto triestino, Trieste 1987.
- Index AIS = K. Jaberg — J. Jud, Index zum Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz, Bern 1960.
- LEI = M. Pfister, Lessico etimologico italiano, I, 1-7, Wiesbaden 1979-1983.
- Mende RLS = M. Mende, Romanische Lehnwörter im Slowenischen. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades. (Tipkan izvod v Slavisches Seminar der Freien Universität Berlin, sign: Fak. No 263.) Berlin b.1.
- Miotto = L. Miotto, Vocabolario del dialetto veneto-dalmata, II edizione riveduta e ampliata, Trieste 1991.
- NP = G. A. Pirona — E. Carletti — G. B. Corgnali, Il nuovo Pirona, Vocabolario friulano, Udine 1977, ponatis originalne izdaje 1935.
- Plet. = A. A. Wolf-M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, I-II, Ljubljana 1894-1895.
- Prati EV = A. Prati, Etimologie venete, Venezia-Roma 1968.
- REW = W. Meyer-Lübke, Romanisches Etimologisches Wörterbuch, III. izd., Heidelberg 1935.
- Rocchi = L. Rocchi, Latinismi e romanismi antichi nelle lingue slave meridionali, Udine 1990.
- Rosamani = E. Rosamani, Vocabolario giuliano, Bologna 1958, Trieste 1990 (I. ponatis).
- Samani = S. Samani, Dizionario del dialetto fiumano, II. izdaja, Venezia 1980.
- SDLA-Ts = R. Cossutta, Slovenski dialektološki leksikalni atlas Tržaške pokrajine, Trst 1987.
- Semi = F. Semi, El parlar s'ceto e neto de Capodistria (testi antichi e moderni, glossario, itinerario grafico, documentazione fotografica), Venezia 1983.
- SKOK = P. Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I-IV, Zagreb 1971-74.
- Tomasi = G. Tomasi, Dizionario del bellunese arcaico (pravzaprav slovar agr. belun. dialekta iz kraja Revine), Belluno 1983.
- Vascotto = A. Vascotto, Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo, Imola 1987.